

Peaosalisi E. Kapi koreograafilisest poemist „Kalevipoeg“. Vasakul: Kalevipoeg (Ferdinand Velke) ja paremal Linda (Juta Arg)

E. Kapi „Kalevipoja“ muusika

Eugen Kapp on oma koreograafilise poemi „Kalevipoja“ muusika loonud kestvama viimistluse juures. Esialgsena kavandatud kujul valmis see tal klaveriseades juba 1941. aastal ning esitati läbikuulamiseks arutelule. Tol korral avaldati üldist tunnustust teose kunstilise erksuse suhtes, kuigi põhjalikum viimistlus oli alles tulemas.

Fašistide vallutusretk katkestas „Kalevipoja“ loomistöö lõpetamise. E. Kapp evakueerus Nõukogude Liidu tagalasse, käsikirja aga jäi maha. Vahepeal töötades kasutas autor balletimuusikat mälu järgi oma loomingulises töös ja kirjutas selle ainetel teoseid väiksemate vormidena.

Kui E. Kapp 1944. aastal fašistidest vabanenud kodumaale tagasi pöördus, leidis ta eest „Kalevipoja“ säilinud käsikirja, mis oli toimetatud sõja ajal kindlasse hoiukohta. Nüüd asus autor uuesti loomingulise töö juurde, et viia lõpule oma suurkavatus.

Nõukogude tagalas töötades oli E. Kapp kunstiliselt tugevaid edusamme teinud, mistõttu ta ei rahuldunud enam oma esialgse loominguga, vaid asus teose ümberkujundamisele. Selle põhjaliku töö kestel süvenedes küpses tal balletimuusika järjest enam, mille tulemusena on nüüd avalikkusele esitatud meisterliku astmeni viidud suuremõõteline lavateos.

„Kalevipoja“ põhjalikum läbikuula-

lase kõrval on ka teiste kujude karakterid leitud iseloomustavalt. Erilise tähendusega siduv ülesanne on teoses omistatud juhtmotiivistikule. Nii tegelasi kui sündmusi saadavad nende tunnusviisid, mis juhvivad tähelepanu oluliselt eraldatavatele ilmuvustele ning piiritlevad neid kõrvutamisel või vastandamisel.

Erinevatel karakteritel on poemi muusika väga rikkalik, kuna siin tuleb iseloomustavalt kujundada rohke arv tüüpe ja sündmusi. Et seda kõike esitada elavate ja ilmekate varjunditega, peab jätkuma palju erksat fantaasiat. E. Kapp on siin end näidanud kujukalt oma tugevast küljest.

„Kalevipoeg“ koreograafilise poemi-na on täiesti omalaadne teos, põimides balleti, pantomiimi ja illustreeriva muusikalaadi sugemeid. See teeb teose ühelt poolt nõudlikuks autori vastu, teiselt poolt aga annab talle avaramalt väljendusvõimelisema ilme. Selles vormi iselaadis peitub ka omadusi, mis muudavad tantsulavastuse rahvalikumaks ja üldiselt mõistetavamaks. Need elemendid kõnelevad üheskoos huvitavamalt ja realistlikumalt. Uhtlasi koh-tume me siin rahva võrdkujulise kangelasega rahva oma keskkonnas. Teose vastuvõttu soodustab selle rahvaomane laad viisilises algupärasuses, stiiliühises järeloomingus ja tabavas kõlakujun-duses.

„Kalevipoja“ muusikas ei taotle au-

kõlarakendustes. Siiski leidub käsitlust, kus dissonants satub iseolemisele ega küsi igakord funktsioonist. Näidetena võiks tuua just võitlusägedust kujutavaid momente. Muidugi on võitlus vastandite kokkupõrge, kuid seda saab muusikas anda ikka kindla kunstiomase kõlaehitusliku distsipliiniga. Umber tuleb poemis kujundada kuuenda pildi üleminek apoteosile, kuna selles lavastuslik lahendus ei vasta kestvamale ägetsevalt tunglevale muusikale. Iseendast on siin muudatuse tegemine seotud väheste raskustega. Samuti tuleks ette võtta väiksemaid korrigeerimisi orkestratsioonis.

Uldises kokkuvõttes on E. Kapi „Kalevipoja“ muusika loodud suurejooneliselt ja kõrgetasemelise kunstimaitse-ga. Siin täidetakse rahvalikkuse nõudeid koos sisulise kandvuse ja meisterlikkusega niihästi kompositsiooni kui orkestratsiooni poolest.

Ed. Visnapuu

... ja etst „Kalevipoja“ annud ka sikirja, mis oli toimetatud sõja ajal kindlasse hoiukohta. Nüüd asus autor uuesti loomingulise töö juurde, et viia lõpule oma suurkavatsus.

Nõukogude tagalas töötades oli E. Kapp kunstiliselt tugevaid edusamme teinud, mistõttu ta ei rahuldunud enam oma esialgse loominguga, vaid asus teose ümberkujundamisele. Selle põhjaliku töö kestel stüvenedes küpses tal balletimuusika järjest enam, mille tulemusena on nüüd avalikkusele esitatud meisterliku astmeni viidud suuremõõteline lavateos.

„Kalevipoja“ põhjalikum läbikuulamine klaveriseade kaudu toimus EN Heliloojate Liidus juba paari aasta eest. Siis oldi selle muusika suhtes üldiselt väga hindaval seisukohal. Orkestreerimist teostas autor põhjalikult töötades, kusjuures ka muusika sisuliselt allus järeleviimistlusele.

E. Kapi „Kalevipoeg“ on oma muusikalise rakenduse põhitaotluste poolt üles ehitatud laiadele rahvahulkadele arusaadava kunstina. Selles on viisilisele elemendile antud kandev tähendus, nagu seda tingivadki muusika loomulikud eeldused. Oma ainevalikus pöörab autor esmajooneliselt tähelepanu rahvamuusikale, valides sellest töötlemiseks teemasid. Rööbiti lähtub ta uusloominguski samadest rahvakunsti käänetest ja saavutab nõnda ühtselt folkloorist võrsutatud ilmelaadi.

Kuivõrd rahvakunsti lakooniline väljenduslaad on suuteline pakkuma alust ulatusliku kunstivormi kujundamise juures, sellest annab ereda pildi „Kalevipoja“ muusika. Teiselt poolt tuleb ka alla kriipsutada autori rikkalikult leidlikku käsitlust, millega vormitakse ainet uudes ja pingeküllases helikeeles. Siin on E. Kapp kohati jõudnud meisterlikkuseni, mis pälvib lähemat tähelepanu üldisemas ulatuses kutsekaaslaste poolt ning võib autorile endalegi kasulik olla järelkäivaks kokkuvõtteid tegevaks vaatlemiseks.

Muusika kaudu tegelastele karakterite andmisel on E. Kapi teravalt piirjooni tabav talent. Oma poemi nimitegelast Kalevipoega iseloomustab autor kaalukalt kindla ja optimistlikult teotahelise teemaga. Sortsi olemuses näidatakse kiuslikult haarlevaid ja visklevaid jooni. Nende kahe peatege-

... muusikalaadi sugemeid. See teeb teose ühelt poolt nõudlikuks autori vastu teiselt poolt aga annab talle avaramalt väljendusvõimelisema ilme. Selles vormi iselaadis peitub ka omadusi, mis muudavad tantsulavastuse rahvalikumaks ja üldiselt mõistetavamaks. Need elemendid kõnelevad üheskoos huvitavamalt ja realistlikumalt. Uhtlasi kohutume me siin rahva võrdkujulise kangelasega rahva oma keskkonnas. Teose vastuvõttu soodustab selle rahvaomane laad viisilises algupärasuses, stiilühises järeloomingus ja tabavas kõlakujunduses.

„Kalevipoja“ muusikas ei taotle autor keerukust, mis kergitaks esile juurdlemist nõudvaid probleeme. Muusika on lähedasti ja arusaadavalt mõistetav. Rakenduslikud võtted transformeeruvad otsejoonelisel tunneteks ja mõjuvad seega vastuvõtjasse vahetu emotsionaalsuse kaudu. Nõnda pääseb maksvusele muusika esteetiline mõju väljaspool arutlevat või kommenteerivat toimet. Need omadused peavad paika teose üldulatuses ja põhilistes joontes.

E. Kapp on „Kalevipoja“ muusikat kirjutanud ja viimistlenud pikema aja jooksul. Siin arenes ta ise tugevasti edasi. Autor on aga praegugi kujunemisjärgus, kus ta oma käesolevat parimat saavutust vaatleb arvustavalt ja mõninga aja möödudes märkab seni tema poolt avastamata puudusi. Muidugi ei valmi nii suuremõõteline teos esimese katsena täiesti vigadeta.

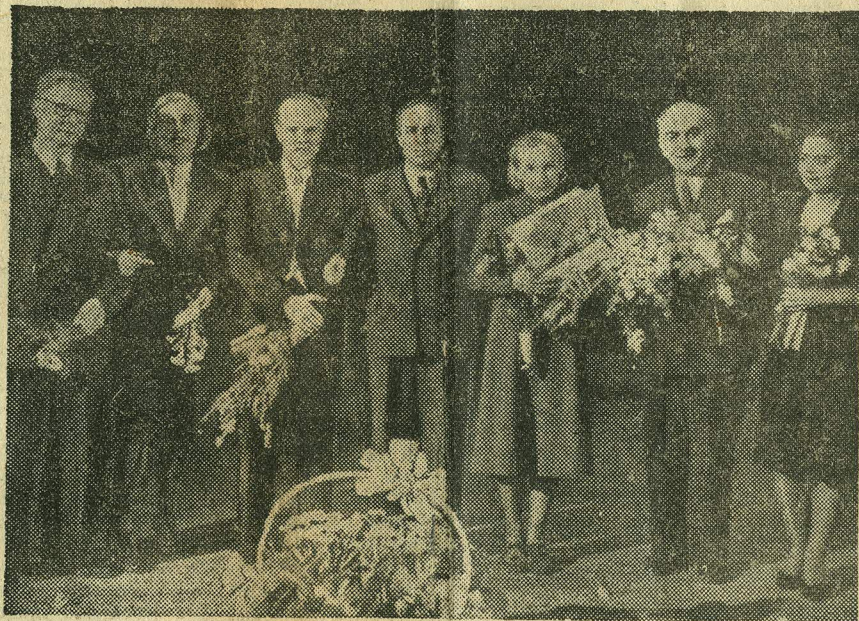
Teatava määrani eksitavaks tuleb pidada „Kalevipojas“ mõningat stiililist väljalangemist. Uks nendest kohtadest on Saarepiiga üksiktantsu muusika, kus kaldutakse kõrvale teose üldlaadist tavalise sileduse poole. Teine samalaadne ja veelgi väljakostvam koht on esimese õe tants viiendas pildis. Põhimõttelise vaidluse alla võib langeda ka põrgupiigade tantsu muusika. Kujutlus põrgust, mis on rahva teatava fantaasia villi, peab loomulikult sobima tema tunde- ja väljenduslaadi üldilmega.

Kõlaehituse poolest on „Kalevipoja“ muusika üldiselt loomulik. Ta kasutab erksust ja värvikust taotlevaid võtteid kaalutud kujul, pidades neid muusikalise väljenduse sisukates raamidest ja saavutab hästi õnnestunud tulemusi. Ta teeb vahet kandvates ja koloriitsetes

Ed. Visnapuu

Peategelasi „Kalevipojast“.
Sorts (Boris Blinoff)

Pärast „Kalevipoja“ esietendust. Vasakult: dekoraator V. Haas, kostümeerija N. Mey, muusikajuht K. Baudsepp, komponist E. Kapp, lavastaja ja tantsude looja H. Tohvelman, libreto autor A. Särgv ja J. Arg.